

Jovana N. Davidović
Univerzitet u Novom Sadu

UDK 821.161.1:821.163.41.09
Stručni rad
10.19090/mv.2016.7.217-233

Filozofski fakultet – doktorske studije Metodike nastave
Novi Sadu
jovana.davidovic@yahoo.com

TRAGIČNOST ŽENSKIH LIKOVA U PRIPOVETKAMA ČEHOVA I ANDRIĆA

APSTRAKT

Cilj rada je da prikaže komparativne veze u pripovetkama Čehova i Andrića u kontekstu tragičnosti ženskih likova. Poređenje se vrši na osnovu motiva pale žene, ženske osvete, nemogućnosti života u dvoje ili bračne (ne)sreće i lepote koja propada. Osim toga, pripovetke ovih pisaca povezuje i biblijski podtekst. Kao takve, dobra su polazna osnova za metodičku obradu, koja je u duhu istraživačke nastavne metode i metode učenje po stanicama.

Ključne reči: žena, tragičnost, motiv, biblijski podtekst, istraživačka metoda, učenje po stanicama.

THE TRAGEDY OF FEMALE CHARACTERS IN THE STORIES OF ANTON PAVLOVICH CHEKHOV AND IVO ANDRIĆ

ABSTRACT

The aim of this paper is to show the comparative links in the stories of Chekhov and Andrić in the context of the tragic female characters. The comparison is based on the motifs of a fallen woman, women's revenge, the impossibility of living as a couple, (un)happiness and perishable beauty. In addition, the stories of these writers are connected by the biblical subtext. As such, they are a good starting point for methodological analysis, which is in the spirit of research teaching methods and methods of learning at stations.

Key words: women, tragedy, motif, biblical subtext, research methods, learning at stations.

1. UVOD

Komparativna analiza pripovedaka Čehova i Andrića omogućava novu nastavnu obradu stvaralaštva ova dva pisca. Upoznavanje učenika sa komparativnom književnom analizom uvodi ih u moderne tokove nauke o književnosti. Zajedno sa ostalim modernim metodama književne analize, komparativna analiza teži da „ovlada bogatom riznicom znanja i iskustva [...] sa ciljem što potpunijeg istraživanja prošlosti i savremenosti” (Deretić 2007: 187). S druge strane, ona osvežava nastavno gradivo, delima koja su ostala izvan nastavnog programa. Rešenje za stišavanje odbojnosti učenika prema nastavi srpskog jezika i književnosti, leži upravo u „inoviranju programa ovog nastavnog predmeta” (Ilić 2006: 670).

Nastavna obrada ima za cilj da učenike okrene knjizi i tako pomogne u prevazilaženju krize čitanja, zasigurno jednog od najvećih problema današnjice. Time se ostavaruje pomalo zaboravljeni cilj nastave književnosti, a to je stvaranje ljubavi prema umetničkoj knjizi.

Upoređivanje Čehovljevih i Andrićevih dela pruža mogućnost da se uzajamno osvetli lepota i složenost njihovog dela i inovira nastava književnosti.

Međutim, ovakva nastavna obrada promovise ljubav kojom se pobeđuje sve, pravazilazeći tako okvire književnosti i metodike i poprimajući obrise života.

2. ČEHOV I ANDRIĆ

Ono što na prvom mestu povezuje Antona Pavloviča Čehova i Ivu Andrića jeste to da su obojica majstori priče i pripovedanja, sa izrazitim darom za psihološku karakterizaciju junaka i realistično pripovedanje. Dok Andrić neprestano ističe značaj priče i pripovedanja, dajući im egzistencijalnu težinu, Čehov ruši dotadašnji koncept ruske novele, koja je predstavljala „snimku iz života sa komičnom poentom” (Babović 1990: 11), unoseći u nju „ozbiljnu problematiku” (Babović 1990: 11) i „čitavu amplitudu životnih pitanja” (Babović 1990: 11). Andrić smatra da je umetnik vesnik istine, a Čehova su nazivali neuporedivim umetnikom života koji je dočaravao „neponovljivu raznolikost i tragičnu lepotu življenja” (Radulović 2011: 81). Stoga ne čudi što njihovo književno delo daje sliku života onakvog kakav on jeste.

Značajni deo opusa oba pisca predstavljaju pripovetke. „Jedno od najbitnijih obeležja pripovetke, jeste njena veličina, odnosno mera njene sažetosti” (Đukić-Perišić 2008: 647). Međutim, mnogo važnije od formalnih

karakteristika je „priča, sam proces pričanja, pripovedanje” (Đukić-Perišić 2008: 647). Priča je sastavni deo u čovekovom odnosu sa svetom i kao takva ima antropološki smisao. Njome čovek pokušava da „dopre do smisla i razloga postojanja sveta” (Đukić-Perišić 2008: 647).

Stil ovih pisaca je precizan i jednostavan. Izraz je ekonomičan, bez praznog hoda i suvišnih elaboracija, sa razvijenom logikom niti pripovedanja. Dok Andrić traga za pravom formom, Čehov se opredeljuje za kratku priču, pravdajući se: „Ne umem da pišem veće stvari” (Babović 1990: 16). Međutim, postoji mišljenje da je on samo hteo da pokaže da se „i u priči može reći sve o životu (Babović 1990: 16), kao i da je ona „pogodna da se njome obuhvati sav životni krug situacija” (Babović 1990: 16). Čehovljeve pripovetke, iako međusobno nezavisne, „mogu se grupisati oko motivskih težišta u celine, i kao kamenčići u mozaiku preobraziti se u više jedinstvo – viziju sveta” (Babović 1990: 16). I sam Andrić kaže „da nikad nije pisao knjige, nego rašivene i razbacane tekstove, koji su se s vremenom, s više ili manje logike povezivali u knjige-romane ili zbirke pripovedaka” (Đukić-Perišić 2008: 649).

Cilj rada je da prikaže komparativne veze u pripovetkama Čehova i Andrića u kontekstu tragičnosti ženskih likova. U naporu da se osvetli veza ova dva pisca, kao predmet komparativne analize biće uzeti motivi: pale žene, ženske osvete, nemogućnosti života u dvoje ili bračne (ne)sreće i propadljivosti lepote. Osim toga ovi motivi biće povezani sa biblijskim podtekstom. U izbor su ušle pripovetke koje je sama autorka prepoznala kao značajne u osvetljavanju ove tematike.

Galerija ženskih likova u pripovetkama Čehova i Andrića zaista je impresivna. Svaki od brojnih i čudesnih ženskih likova nosilac je određene ljudske drame.

2.1. Motiv pale žene

Jedan od najpotresnijih vidova postojanja nesrećnih kod Čehova jeste motiv pale žene. Njegove pripovetke *Anjuta*, *Poznanik* i *Napad* su piščeva „osuda sveta u kome se za rublju može kupiti živ čovek” (Babović 1990: 30).

Glavni muški likovi u pripovesci *Anjuta* su student medicine – budući lekar i umetnik. Izbor ovih zanimanja trebalo bi da ukazuje na njihov human odnos prema ženama, ali slika je sasvim drugačija. Stefanu Kločkovom *Anjuta* služi kao model za učenje anatomije i ne primećuje da ona drhti od hladnoće, dok crta ugljenom po njenom telu. Sa druge strane, umetnik Fetisov traži od Kločkova da mu pozajmi *Anjutu*, „njegovu divnu devojčicu na jedno dva sata” (Čehov 1990c: 195), kako bi mu poslužila kao model za sliku. Fetisov je tražio *Anjutu* kao da je

stvar, a ne živo biće, a Kločkov je isto tako pozajmljuje. Anjuta se ništa ne pita. Na kraju poželi da je otera, jer mu se nakon umetnikovih reči da „Obrazovan čovek obavezno mora biti esteta” (Čehov 1990c: 195) ona učini „ružna, aljkava i bedna” (Čehov 1990c: 196), ona koja ga zapravo izdržava radeći kao vezilja na svom taburetu kraj prozora, baš kao što je pomagala i studentima pre njega koji su je sada, nakon završene škole, zaboravili.

Vanda u propoveci *Poznanik* je pravi primer pale žene, koja je u situaciji da moli milostinju od bivšeg klijenta, zubara Finkelja. Pravi poraz doživljava kada je on ne prepozna, i kako se ona predstavlja kao pacijent, on joj vadi zdrav zub. Umesto da od njega dobije novac, ona mu plaća poslednjom rubljom koju je dobila založivši „prsten sa tirkizom, jedinu svoju dragocenost” (Čehov 1990c: 287). Iako je tada svesna besmisla „njenog ružnog i teškog života” (Čehov 1990c: 290) prepunog uvreda, ona već sutradan pleše u Renesansi, produbljujući svoju nesreću.

U *Napadu* student Vasiljev doživljava nervni slom, jer se užasava pomisli da se za rublju može kupiti živ čovek, a da su ljudi pritom potpuno ravnodušni. Slici snežne Moskve Čehov kontrastira prljavu ulicu srama.

Andrićevo *Zlostavljanje* potvrđuje stav o ženi kao stvari. Ona pripada muškarcu, koji potpuno i zaboravlja na nju, koja je tu samo da ga sluša i svojim „beskrajnim ćutanjem očarava ga i zanosi” (Andrić 2008: 257). Onog trenutka kada ona poželi sve to da napusti, niko ne staje na njenu stranu. Ona postaje jedna od onih „usamljenih, odbačenih žena” (Andrić 2008: 254), „besnulja-pobegulja” (Andrić 2008: 254).

Anika iz *Anikinih vremena* je Andrićev primer pale žene. „Kod Anike je sve čisto od banalnosti posrnule žene” (Džadžić 1957: 153). Za razliku od Čehovljevih žena, njen udes je mnogo teži. Sve započinje kao Anikina osveta Mihajlu. Snagom njenog destruktivnog erosa to uzima prevelikog maha i prevazilazi početne okvire. To je priča o zlu i o stradanju ženskog bića, koje je zavolelo nekog ko je nesposoban da voli i postalo isto kao i on. Nakon Mihajlovog odbijanja ona je „otvorila kuću muškarcima” (Andrić 2008: 137), „žarila i palila ne samo po kasabi nego po celom kadiluku višegradskom, i izvan njega” (Andrić 2008: 137) i kao takva „se bila nadaleko pročula” (Andrić 2008: 139). „Ona ne poznaje zadovoljstvo od zagrljaja, ona kao da je sva od osvete” (Džadžić 1957: 153). Njeno magijsko telo „izdahnuće u paradoksu: stvorena za uživanje, a bez uživanja; stvoreno za sreću, a uzrok nesreće; stvoreno za milovanje, a završava sa nožem u sebi; spremno da voli, a predano mržnji” (Džadžić 1957: 157).

Andrićeva pripovetka *Ljubavi* takođe razvija motiv pale žene. Govori o onoj čiju muku „niko ne zna i niko ne može razumeti” (Andrić 2008: 637). Žena

koja je imala nekoliko stalnih imućnih klijenata i „sve je bilo dobro dok se nije pojavio taj njen čovek [...] životinja” (Andrić 2008: 637), koji na njenu lepu reč odgovori psovkom, a na milovanje udarcem. Kao da joj je on naplatio za sve nemoralnosti koje je činila. Ona ga mrzi kao što mrzi svoje grehe. On je mornar, snažan i naočit izgledom. Njegovo zanimanje i opis koji mu Andrić pripisuje u kontrastu je sa onim što on čini. Od visokog mornarskog čina ostaje jedino masnica u obliku i veličini mornarske cokule na butini njegove žrtve.

2.2. Motiv ženske osvete

Osim motiva pale žene, Čehovljeve i Andrićeve pripovetke povezuje i motiv ženske osvete. *Ženska osveta* je Čehovljeva kratka anegdotska priča o ženi koja je umesto da doktoru plati uslugu, od njega uzela sav novac. Osnovni efekat ove priče je komičnost, a u korenu priče je ženska osveta. Upravo to je ono što ovu priču povezuje sa Andrićevom pripovetkom *Anikina vremena*. Istina jeste da je i Nadežda Petrovna, glavna junakinja Čehovljeve priče nezadovoljna i nesrećna žena, međutim Anikina tragika je jača i dublja.

Osim *Anikinih vremena* o ženskoj osveti govori i Andrićeva priča *Trup*. Priča o silnom i okrutnom osvajaču Čelebi Hafizu, prozvanom Vatreli Hafiz kome „niko ništa nije mogao, ni božji zakon, ni carska ruka, ni suza, ni mržnja onih koje je gonio” (Andrić 2008: 207). Svi su mislili „kraja mu nema” (Andrić 2008: 207), ali mu je glave došla samo jedna pogreška „kada se sažalio nad jednom slabom i polumrtvom ženom na putu” (Andrić 2008: 207). Onog trena kad je prestao da mrzi, postao je plen. Toj ženi jedinoj je verovao, a ona je od njega napravila „trup, kladu od mesa” (Andrić 2008: 208).

Osvetu planira i pala žena iz pripovetke *Ljubavi*. U svojoj ispovesti kaže: „Ubiću ga jednog dana, ubiću ga sigurno!...Znam, ubiću ga u zlom trenutku. Sigurno, ubiću ga, a volim ga. Neka mi Bog oprost! “ (Andrić 2008: 638). Osveta je za nju jedno rešenje, jer drugačije ne može da mu se odupre: „Zalepila sam se za njega i živa se više neću moći odlepiti. Zverski živimo. Trpim što niko ne bi trpeo” (Andrić 2008: 638).

2.3. Motiv bračne (ne)sreće

Tragiku ženskih likova prepoznamo i u Čehovljevoj priči *Dama sa psetancetom*. Glavni likovi ove pripovetke su junakinja iz naslova priče, Ana Sergejevna i Dmitrij Dmitrič Gurov. Ono što je bilo dobra psihološka motivacija za njihovu vezu, jeste to da su oboje bili u „neprirodnom braku” (Babović 1990: 52). Gurov je svoju ženu smatrao priglupom, bojao je se i nije voleo da bude

kod kuće. Iako je žene u društvu muškaraca nazivao „nižom rasom”, bez njih nije mogao. Ana je ta koja je uspela da u njemu izazove sažaljenje, zbunjenost, smetenost, bojažljivost. U rečenici „Ana mu se prividala svuda, pratila ga kao senka” (Čehov 1990d: 241), prepoznajemo reči Isidore Sekulić iz ogleda *Istok u propovetkama Ive Andrića*. Ona istok traži i pronalazi pre svega u motivu ljubavi, u ženi. Govoreći o ženama ona kaže da su one „sakrivene, sporedne, ispod života i nisu ličnosti, nego pokretne snage” (Sekulić 1964: 132). Pripovetka se ne završava rešenjem svih problema i ostvarenjem zajedničkog života, već nadom koja je potiskivala saznanje da ono najgore tek dolazi: „I činilo se još samo malo – pa će se naći rešenje, a onda će početi nov, divan život; i oboma je bilo jasno da je kraj još vrlo daleko i da ono najteže i najmučnije tek počinje” (Čehov 1990d: 248)

Ova pripovetka uvodi još jedan motiv koji povezuje pripovetke Čehova i Andrića, a to je nemogućnost srećnog života u dvoje i bračne sreće, tj. motiv bračne (ne)sreće. Gurov je nesrećan u braku sa svojom ženom, ali i u svim drugim avanturicama i prevarama. On oseća privlačnost prema Ani Sergejevnoj, ali ni sa njom ne može da bude srećan. Oni su „dve ptice selice, mužjak i ženka koje su ulovili i naterali da žive u odvojenim kavezima” (Čehov 1990d: 248).

Sa druge strane, Andrićeva Mara milosnica je turska naložnica koja je bila srećna i zaštićena u kući Veli-paše, ali on je ubrzo ostavlja. Ceo „Marin život je život upotrebljenog i zloupotrebljenog bića koje traga za ljubavlju i pripadanjem” (Raičević 2009: 299). U *Olujacima* Andrić priča o lepoj Mostarki kojoj je muž bio krvnik, koji joj je prilazio dušmanski, koji je u postelji sa njom držao pušku i nož i bio bolesno ljubomorani. Slično je i u *Zlostavljanju*, u kome Anica nije mogla da trpi psihičko zlostavljanje u braku i oduprla mu se begom.

Čehov svoj negativan sud o braku iznosi u priči *Otac i mladoženja*. Naime, priča se da će Milkina oženiti jednom devojkom. Kako on to ne želi, planira da dokaže njenom ocu da je lud. Odlazi kod svog prijatelja doktora po uverenje da je lud, baš pošto se doktor posvađao sa svojom ženom:

„– A nećeš da se ženiš – upita doktor.

– Ni za šta na svetu!

– U tom slučaju, ne dam ti uverenje – kazao je doktor, popravljajući frizuru. – Ko neće da se ženi, nije ludak, već, naprotiv, najpametniji čovek... A kad budeš hteo da se ženiš, dođi po uverenje... Tada će biti jasno da si poludeo...” (Čehov 1990b: 330).

Osim ove priče među Čehovljevim ostvarenjima nalazimo i *Uputstvo kandidatima za ženidbu*, u čijem podnaslovu stoji *Poverljivo*. U ovom uputstvu kaže da se po spoljašnjosti poznaje i narav jedne osobe, i savetuje mladiće da se nikako ne žene bez miraza. Na kraju, Čehov kaže: „Kad se oženiš, budi strog,

ali pravičan prema ženi, ne daj joj da se ponese i pri svakom sukobu kaži: „Ne zaboravi da sam te ja usreo!” (Čehov 1990c: 52).

2.4. Motiv lepote koja propada

Lepotu, prema Čehovu, nište tri dželata: banalnost, starost i smrt. Ona ne može dugo da potraje, jer „traje večno samo običnost” (Babović 1990: 53). Andrić tom nizu dodaje zlo. Kategorija lepog kod Andrića u uskoj je vezi sa ženom i sa doživljajem žene, kao i sa čulnošću.

Mara milosnica je „po svemu jedno od najlepših, ako ne i najlepše biće Ive Andrića” (Stojanović 2003: 30). Sa druge strane, ona je „možda najtragičniji Andrićev lik” (Raičević 2009: 299). Njena lepota izgledala je neuništiva, ali spoljašnje okolnosti njenu nesreću čine prevelikom. Njena duša, neotporn na zlo u svetu koji je okružuje, ugrožava njenu lepotu:

„Kao podsječena, strahovitom brzinom je opadala i ružnjala, kopnila i nestajala vidno. Njeno lice, čija je ljepota izgledala neuništiva postade mršavo i grubo, ugasi se pogled, poružniješe usta [...] Izgledalo je nevjerovatno da tolika ljepota može propasti u tako kratko vrijeme [...] Za svega nekoliko nedjelja, od devojke koja je spajala u sebi čar djeteta i ljepotu žene ne ostade do jedna nesrećnica izgubljena pogleda” (Andrić 2008: 102).

Lepota u Čehovljevoj pripoveci *Dama sa psetancetom* u stalnoj je borbi sa banalnošću, od koje neprestano gubi. Ana kao simbol lepote ima replike koje su duševne, emocionalne, ispovedne, čista poezija, za razliku od Gurova koji koristi standardne razgovorne kliše.

U Čehovoljevoj priči *Jonič* glavnog junaka Dimitrija Joniča zanosi lepa Jekaterina Ivanovna: „Ona ga je zanosila svojom svežinom, naivnim izrazom očiju i lica” (Čehov 1990d: 159). Sledi ugovoren susret na groblju, koji ukazuje na smrt Joničeve ljubavi prema Jekaterini i njeno odbijanje njegove prosidbe. Nakon toga njegova osećanja polako gasnu. Na kraju oboje su nesrećni. Ona ne pronalazi sreću u bavljenju muzikom zbog koje se odrekla svega. Ostarila je i razbolela se, a on postao usamljen, surov i razdražljiv. Lepota je ovde usko povezana sa osećajem ljubavi koji, kao i svako drugo osećanje, ima svoje vreme kada cveta i kad precveta. Osim toga mladog lekara Joniča u kuću Jekaterinog oca privlači čežnja za lepotom i umetnošću. Lepota koja je u korenu ljubavi, sa ovim osećajem i nestaje. Sve je prošlo. „Ostala je neuništiva banalnost” (Babović 1990: 52).

2.5. Biblijski podtekst

Iako je u ovom radu svaki od navedenih motiva posmatran posebno, oni se međusobno prepliću. Zajedničkim delovanjem i dovode do tragičnosti ženskih likova. Anika je istovremeno i pala žena, i ona koja čini osvetu zbog nemogućnosti ljubavne i bračne sreće. Slično je i sa glavnim ženskim likom u Andrićevoj pripovesti *Ljubavi*, koji se od Anike razlikuje po tome što svoju osvetu tek planira. Čehovljeva Anjuta, zbog čeznje za ljubavlju i nemogućnosti srećnog života u dvoje, postaje jedna od palih žena. Lepota koja propada je takođe posledica nesrećnog života u dvoje. Njihove žrtve su i Čehovljevi Jekaterina i Jonič, i Andrićeva Mara milosnica. Svaki od motiva našao je svoje mesto u pripovetkama oba pisca. Jedan od njih čini se motiviše ostale, a to je upravo nemogućnost srećnog života u dvoje i bračne sreće. Zbog njega žene postaju pale, postaju osvetnice i zbog toga njihova lepota propada.

Dakle, ukoliko nema ljubavi sve ostalo postaje nebitno. Lepota u svetu mučenom banalnošću i zlom nema snage da se odupre, bez pomoći ljubavi. Kada se tako postave stvari, jasno je da u korenu svih navedenih pripovedaka leži biblijski podtekst:

„Ako jezike čovečije i anđeoske govorim a ljubavi nemam, onda sam kao zvono koje zvoniti, ili praporac koji zveči.

I ako imam proroštvo i znam sve tajne i sva znanja, i ako imam svu vjeru da i gore premještam, a ljubavi nemam, ništa sam.

I ako razdam sve imanje svoje, i ako predam tijelo svoje da se sažeže, a ljubavi nemam, ništa mi ne pomaže” (*Korinćanima poslanica prva sv. apostola Pavla*, 13, 1–3).

Ljubav je jedna od osnovnih biblijskih vrednosti:

„Ljubazni! Da ljubimo jedan drugoga; jer je ljubav od Boga, i svaki koji ima ljubav od Boga je rođen, i poznaje Boga.

A koji nema ljubavi ne pozna Boga; jer je Bog ljubav” (*Prva saborna poslanica sv. apostola Jovanova bogoslova*, 4, 7–8).

Ljubav je i cilj braka. Prema hrišćanskom učenju kroz ljubav prema bračnom partneru čovek se vaspitava za ljubav prema Bogu. Ljubav podrazumeva žrtvu, bez nje brak propada.

U jevanđeljskoj priči o svadbi u Kani Galilejskoj, Isus Hristos prvi put otkriva sebe, otkriva da nije običan čovek. Prvi put se otkriva ljudima i tvori svoje prvo čudo i time pokazuje koji značaj pridaje braku. On tu pretvara vodu u vino. Voda je simbol prolaznog, promenljivog, a vino trajnog, večnog. To je, ujedno, i misija braka. Da se ljubavlju čovek uzdigne do večnosti. U ovoj biblijskoj priči se vidi da ljubav koja je spojila dvoje mladih nije potekla iz njih

samih, ona je dar, vrsta kredita koji im Bog daje da bi oni, upravo zbog mnoštva razlika koje ih razdvajaju, imali pomoć. Oni u početku žive blagodaću Božijom, ali se brzo ta blagodat povlači, a supružnici ostaju da se sami bore i umnožavaju svoju ljubav.

U poslanici apostola Pavla Kolašanima stoji:

„Žene! Slušajte svoje muževe kao što treba u Gospodu.

Muževi! Ljubite žene svoje i ne srdite se na njih” (*Kolašanima poslanica sv. apostola Pavla*, 3, 18–19).

Dok u poslanici Efescima apostol Pavle kaže:

„ Žene! Slušajte svoje muževe kao Gospoda.

Jer je muž glava ženi kao što je i Hristos glava crkvi, i on je spasitelj tijela.

No kao što crkva sluša Hrista tako i žene svoje muževe u svemu.

Muževi! Ljubite svoje žene kao što i Hristos ljubi crkvu, i sebe predade za nju,

Da je osveti očistivši je kupanjem vodenijem u rijeci;

Da je metne preda se slavnu crkvu, koja nema mane ni mrštine, ili takvog čega, nego da bude sveta i bez mane.

Tako su dužni muževi ljubiti svoje žene kao svoja tjelesa; jer koji ljubi svoju ženu, sebe samog ljubi.

Jer niko ne omrznu kad na svoje tijelo, nego ga hrani i grije, kao i Gospod crkvu.

Jer smo udi tijela njegovog, od mesa Njegovoga, i od kostiju Njegovijeh.

Toga radi ostaviće čovjek oca svojega i mater, i prilepiće se k ženi svojoj, i biće dvoje jedno tijelo.

Tajna je ovo velika; a ja govorim za Hrista i za crkvu.

Ali i vi svaki da ljubi onako svoju ženu kao i sebe samoga; a žena da se boji svojega muža” (*Efescima poslanica sv. apostola Pavla*, 5, 22–33).

Ljubav prema Bibliji čoveka vodi putem bez greha i stazama savršenstva:

„A pre svega imajte neprestanu ljubav među sobom; jer ljubav pokriva mnoštvo grijeha” (*Prva saborna poslanica sv. apostola Petra*, 4, 8);

„A svrh svega toga obucite se u ljubav, koja je sveza savršenstva” (*Kolašanima poslanica sv. apostola Pavla*, 3, 14).

Upravo ljubav nedostaje Čehovljevim i Andrićevim junacima da bi bili srećni. Oni krše i svetu tajnu braka. Stoga je život udvoje u ovim pripovetkama nemoguć.

Svoje biblijske korene ima i motiv pale žene. Tragovi ovog motiva pronalaze se u Starom zavetu, u *Knjizi proroka Jezekilja* i *Pričama Solomonovim*.

U *Knjizi proroka Jezekilja* pominju se dve pale žene, sestre Ola i Oliva, koje su zbog svojih greha najoštrije kažnjene:

„I zato ovako govori Gospod Gospod: Dovešću na njih ljudstvo, i daću ih da se zlostave i oplijene.

I ljudstvo će ih zasuti kamenjem, i isjeći će ih mačevima svojim; sinove će njihove i kćeri njihove pobiti, i kuće će njihove spaliti ognjem.

I tako ću ukinuti nevaljalstvo u zemlji, i naučićete se sve žene da ne rade po vašem nevaljalstvu.

I vrći će vaše nevaljalstvo na vas, i nosićete grijehe gadnih bogova svojih, i poznaćete da sam ja Gospod Gospod” (*Knjiga proroka Jezekilja*, 23, 46–49).

Solomon mladom čoveku savetuje da nikada ne ljubi ženu „u odelu bludničkom i lukavog srca, plaha i pusta, kojoj noge ne mogu stajati kod kuće, sad na polju, sad na ulici, kod svakog ugla vrebāše” (*Priče Solomunove*, 7, 10–12), kao i da se čuva od „žene zle, od jezika kojim laska žena tuđa” (*Priče Solomunove*, 6, 24) da „ne zaželi u srcu svom ljepote njezine i nemoj da te uhvati vjeđama svojim” (*Priče Solomunove*, 6, 25), jer: „je mnoge ranila i oborila, i mnogo je onijeh koje je sve pobila. Kuća je njezina put pakleni koji vodi u klijeti smrtne” (*Priče Solomunove*, 7, 26–27), a:

„s usana tuđe žene kaplje med, i grlo joj je mekše od ulja;

Ali joj je posljedak gorak kao pelen, oštar kao mač s obje strane oštar.

Noge joj slaze k smrti, do pakla dopiru koraci njezini” (*Priče Solomunove*, 5, 3–5).

Pripovetke Čehova i Andrića moguće je proučavati na osnovu biblijskog podteksta i tako ih je gotovo nemoguće pročitati, iščitati do kraja. Taj veliki svet koji su oni stvorili i u njemu naizgled obični ljudi, prevazilaze svoje obične sudbine, pa njihove priče dobijaju egzistencijalnu težinu.

3. METODIČKO OBRAZLOŽENJE

Nastavna obrada teme *Tragičnost ženskih likova u pripovetkama Čehova i Andrića* vezuje se za srednju školu i u duhu je istraživačke nastavne metode, kojom se podstiče aktivnost, samostalnost i kreativnost učenika. Moderna nastava je „fleksibilna i otvorena za novo, posebno za one oblike, metode i sredstva kojima se podstiče razvoj stvaralačkih sposobnosti učenika i kreativna uloga nastavnika” (Marinković 2003: 17). S tim u vezi metodički deo rada se,

pored istraživačke metode, opredeljuje i za takozvano učenje po stanicama¹, koje je zasnovano na individualnoj potrebi učenika i novoj ulozi nastavnika.

Sredinom 80-ih godina XX veka ova metoda se počela koristiti u školama i koristila se interdisciplinarno. Naime, nastavnik na različitim mestima u učionici – stanicama raspoređuje materijal i radne zadatke vezane za njega. Zadaci su raspoređeni po nivoima. Učenici su podeljeni u grupe. Nastavnik vodi računa da raspored učenika u grupama bude jednak kada su u pitanju njihovi nivoi znanja i postignuća. Grupa unutar sebe pravi podelu zadataka. Time se jača sposobnost učenika za samoevaluaciju i evaluaciju. U određenom vremenskom periodu grupe prolaze kroz stanice.

Zadaci moraju biti jasno formulisani. Svakom učeniku treba obezbediti dovoljno mesta za rad, kao i ugodnu atmosferu. Metoda je pogodna za rad u odeljenjima u kojima su nivo znanja i postignuća učenika različiti, što je u praksi čest slučaj. Učenik učenje prilagođava svojim potrebama i mogućnostima.

Učenje po stanicama sastoji se iz uvodne faze, posete stanicama, radne faze i prezentacije rezultata. Uvodna faza predstavlja pobuđivanje predznanja i nadovezivanje na već naučeno. Nakon nje sledi obilazak, zajedničko pojašnjavanje i kratko predstavljanje sadržaja pojedinih stanica. Potom svaka grupa bira stanicu po volji i počinje sa obradom. Na kraju dolazi sagledavanje rezultata rada, pojašnjavanje i prezentacija proizvoda rada.

Kroz ovu nastavnu metodu učeniku je omogućeno da sam isplanira svoj tempo učenja i provere znanja bez pritiska. U odnosu na tradicionalnu nastavu, uloga nastavnika je promenjena i od njega zahteva najveće angažovanje u pripremnj fazi (priprema i izrada radnog materijala i zadataka, uređenje učionice, stvaranje radne atmosfere), a na času je svedeno na minimum.

Kao nedostaci ove metode navode se veliki angažman nastavnika na pripremi pojedinih stanica, problem discipline u odeljenju, ali i veliki vremenski fond koji obuhvata ovakva obrada, pa nije najzahvalnija za čestu upotrebu. Međutim, rezultati koji se njom postižu gotovo da brišu sve njene mane, a to su individualizacija učenja, podsticanje socijalnog učenja i samostalnosti, ali i motivisanije učenje.

Nastavna obrada koju nudi ovaj rad u duhu je osnovnih odlika kreativne nastave, kao što su intezivan rad, buđenje radoznalosti, sloboda u iznošenju vlastitih ocena i uverenja, otvorenost, stvaralačko posmatranje, nekonformizam, kreativna usmerenost mišljenja, bogat intelektualni i emocionalni doživljaj.

1 Osim ovog termina poznati su i termini *stanično učenje* i *krug učenja*.

3.1. Metodički koraci

Dve nedelje ranije učenici su podeljeni u grupe i dobijaju radni materijal – pripovetke koje treba da pročitaju.

Za vreme nastavne obrade klupe i stolice su raspoređene po stanicama i na svakoj stanici su radni materijali i zadaci. Duhovna muzika na srpskom i ruskom jeziku upotpunjuje atmosferu na času. Svaka grupa izvlači broj stanice na koju prvo ide, čime se dobija na uštedi vremena oko izbora.

Uvodni deo sa zajedničkom posetom stanicama podrazumeva jedan čas obrade. Nakon nedelju dana dolazi radni deo, koji je zamišljen kao dvočas. Prezentacija rezultata je na sledećem času srpskog jezika. Po završetku obrade planiran je javni čas kome bi prisustvovali drugi učenici, nastavnici i drugi radnici škole, kao i roditelji učenika. Pored prezentacije naučenog, učenici bi sa prisutnima podelili i svoje viđenje ovakve koncepcije rada na času, a nastavnica bi ukratko predstavila ovu nastavnu metodu.

3.2. Radni materijal

3.2.1. Literatura za učenike:

Materijal za čitanje kod kuće²

Anton Pavlovič Čehov, *Anjuta*

Anton Pavlovič Čehov, *Dama s psetancetom*

Anton Pavlovič Čehov, *Jonič*

Anton Pavlovič Čehov, *Napad*

Anton Pavlovič Čehov, *Otac i mladoženja*

Anton Pavlovič Čehov, *Poznanik*

Anton Pavlovič Čehov, *Uputstvo kandidatima za ženidbu*

Anton Pavlovič Čehov, *Ženska osveta*

Ivo Andrić, *Anikina vremena*

Ivo Andrić, *Ljubavi*

Ivo Andrić, *Mara milosnica*

Ivo Andrić, *Trup*

Ivo Andrić, *Zlostavljanje*

---

2 Naravno ove pripovetke su učenicima dostupne i na času i stoje u vidu priloga u okviru svake stanice, u celini ili delovima zavisi od postavljenih zadataka.

Materijal za čitanje na času³

Efescima poslanica Sv. apostola Pavla

Knjiga proroka Jezekilja

Kološanima poslanica Sv. apostola Pavla

Korinćanima poslanica prva Sv. apostola Pavla

Priče Solumunove

Prva saborna poslanica Sv. apostola Jovanova Bogoslova

Prva saborna poslanica Sv. apostola Petra

3.2.2. *Radne stanice i zadaci*

Prva stanica: Motiv pale žene

Osnovni nivo

1. Pročitati definiciju motiva⁴ i objašnjenje motiva pale žene. Podvući ključne reči i izdvojiti ih u svesku.
2. Motiv pale žene u odlomku Čehovljeve pripovetke *Anjuta*.

Srednji nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva pale žene.
2. Povezati ga sa Čehovljevim pripovetkama *Anjuta*, *Napad*, *Poznanik* i Andrićevim pripovetkama *Zlostavljanje*, *Anikina vremena* i *Ljubavi*. Podvući delove teksta u kojima se prepoznaje ovaj motiv.

Napredni nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva pale žene. Dopuniti definiciju primerima iz ponuđenih dela.
2. Povezati ovaj motiv sa ponuđenim biblijskim tekstovima.

Druga stanica: Motiv ženske osvete

Osnovni nivo

1. Pročitati definiciju motiva. Pročitati objašnjenje motiva ženske osvete. Podvući ključne reči i izdvojiti ih u svesku.
2. Motiv ženske osvete u odlomku Andrićeve pripovetke *Trup*.

Srednji nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva ženske osvete.
2. Povezati ga sa Čehovljevom pripovetkom *Bračna osveta* i Andrićevim pripovetkama *Anikina vremena* i *Trup*. Podvući delove teksta u kojima se prepoznaje ovaj motiv.

---

3 U pitanju su odlomci iz ovih biblijskih poglavlja.

4 Samo ako je to prva stanica za grupu. Isto važi za ovaj zadatak (Pročitajte definiciju motiva) na svim drugim stanicama.

Napredni nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva ženske osvete i dopuniti ga primerima iz ponuđenih dela.
2. Povezati ovaj motiv sa ponuđenim biblijskim tekstovima.

Treća stanica: Motiv bračne nesreće

Osnovni nivo

1. Pročitati definiciju motiva. Pročitati objašnjenje motiva bračne nesreće. Podvući ključne reči i izdvojiti ih u svesku.
2. Motiv bračne nesreće u odlomku Čehovljeve pripovetke *Dama sa psetancetom*.

Srednji nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva bračne nesreće.
2. Povezati ga sa Čehovljevim pripovetkama *Dama sa psetancetom*, *Otac i mladoženja*, *Uputstvo kandidatima za ženidbu* i Andrićevim pripovetkama *Mara milosnica* i *Zlostavljanje*. Podvući delove teksta u kojima se prepoznaje ovaj motiv.

Napredni nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva bračne nesreće i dopuniti ga primerima iz ponuđenih dela.
2. Povezati ovaj motiv sa ponuđenim biblijskim tekstovima.

Četvrta stanica: Motiv lepote koja propada

Osnovni nivo

1. Pročitati definiciju motiva. Pročitati objašnjenje motiva lepote koja propada. Podvući ključne reči i izdvojiti ih u svesku.
2. Kako je Mara milosnica nosilac lepote koja propada? Pronaći u odlomku delove koji to ilustruju.

Srednji nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva lepote koja propada.
2. Povezati ga sa Čehovljevim pripovetkama *Dama sa psetancetom* i *Jonič* i Andrićevom pripovetkom *Mara milosnica*. Podvući delove teksta u kojima se prepoznaje ovaj motiv

Napredni nivo

1. Pročitati objašnjenje motiva lepote koja propada i dopuniti ga primerima iz ponuđenih dela.
2. Povezati ovaj motiv sa ponuđenim biblijskim tekstovima.

4. ZAKLJUČAK

Trud koji nastavnik uloži u pripremanje nastavne obrade u duhu metode učenje po stanicama direktno je proporcionalan uspehu koji ostvaruju učenici. Oni postaju kreatori svog procesa učenja, pripremaju se i osposobljavaju za samoprocenu i samoocenjivanje. Na kraju, samim tim što im je omogućeno da napreduju u skladu sa svojim tempom, mogućnostima i potrebama, stavlja im se do znanja da su oni važan faktor u kreiranju nastave, što se neretko zaboravlja.

Do sada se stanično učenje najviše primenjivalo u nastavi matematike, ali i stranih jezika. Istina jeste da su sadržaji ovih predmeta prilagođeniji ovoj nastavnoj metodi i da bi se ovom metodom, kada je u pitanju nastava srpskog jezika, najbolje mogli obuhvatiti sadržaji iz oblasti gramatike. Međutim, pored toga ova nastavna metoda pruža mogućnost da se nastava književnosti osavremeni i učini zanimljivijom. Izazovi koji se postavljaju pred učenike svakako su motivišući. Osim toga, ovo je izazov i za nastavnike.

Prema dosadašnjem iskustvu, istraživačku nastavnu metodu u kombinaciji sa učenjem po stanicama, učenici isprva primaju sa negodovanjem, jer im se sam način organizacije učini komplikovanim i napornim. Međutim, ubrzo, nakon nekoliko radnih zadataka, njihov stav se popravља. Posle celokupne obrade učenici najčešće iskazuju svoje zadovoljstvo postignutim rezultatima i želju da se slični časovi ponove.

Čehov i Andrić, svojim bogatim književnim opusom, pružaju plodno tle za književna istraživanja učenika. Stanicu po stanicu, svi zajedno, i nastavnici i učenici stižu do cilja, koji nije ništa drugo nego ljubav prema knjizi, jedino efikasno oružje protiv krize čitanja.

LITERATURA

- Andrić, I. (2008). *Sabrane pripovetke*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Babović, M. (1990) "Anton Pavlovič Čehov", In Čehov, A. P. *Sabrana dela. Knj. 1. Pripovetke*. Beograd: Jugoslaviapublik; Čakovec: Zrinski: 7–108.
- Čehov, A. P. (1990a). *Sabrana dela. Knj. 1. Pripovetke*. Beograd: Jugoslavijapublik; Čakovec: Zrinski.
- Čehov, A. P. (1990b). *Sabrana dela. Knj. 2. Pripovetke*. Beograd: Jugoslavijapublik; Čakovec: Zrinski.
- Čehov, A. P. (1990c). *Sabrana dela. Knj. 3. Pripovetke*. Beograd: Jugoslavijapublik; Čakovec: Zrinski.
- Čehov, A. P. (1990d). *Sabrana dela. Knj. 9. Pripovetke*. Beograd: Jugoslavijapublik; Čakovec: Zrinski.

- Deretić, J. (2007). *Istorija srpske književnosti*. Zrenjanin: Sezam buk.
- Đukić-Perišić, Ž. (2008). “Majstor srpske pripovetke”, In: Andrić, I. *Sabrane pripovetke*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Džadžić, P. (1957). *Ivo Andrić – esej*. Beograd: Nolit.
- “Efescima poslanica sv. apostola Pavla” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- Ilić, P. (2006). *Srpski jezik i književnost u nastavnoj teoriji i praksi*. Novi Sad: ZMAJ.
- “Knjiga proroka Jezekilja” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- “Korinćanima poslanica prva sv. apostola Pavla” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- Marinković, S. (2003). *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Kreativni centar.
- “Priče Solomunove” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- “Prva saborna poslanica Sv. apostola Jovana Bogoslova” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- “Prva saborna poslanica Sv. apostola Petra” (1993), In: *Biblija ili Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Beograd: Britansko i inostrano biblijsko društvo.
- Radulović, O. (2011). “Podzemni tok Čehovljevih novela”, In: *Tumačenja književnih dela – Nove naučne metodologije u nastavi književnosti*. Novi Sad: Orfej: 81–95.
- Raičević, G. (2009). “Destruktivnost erosa – žena i polnost u Andrićevom delu”, In *Sinhornijsko i dijahronijsko izučavanje vrsta u srpskoj književnosti*. 1–2, ur. Z. Karanović, I. Živančević-Sekeruš. (Novi Sad: Filozofski fakultet): 289–304.
- Sekulić, I. (1964). “Istok u pripovetkama Ive Andrića”, In: *Iz domaćih književnosti I*. Novi Sad: Matica srpska: 125–137.
- Stojanović, D. (2003). *Lepa bića Ive Andrića*. Novi Sad: Platoneum.

Jovana Davidović
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy – doctoral studies of Teaching Methodology
Novi Sad
jovana.davidovic@yahoo.com

THE TRAGEDY OF FEMALE CHARACTERS IN THE STORIES OF ANTON
PAVLOVICH CHEKHOV AND IVO ANDRIĆ

Summary

This paper deals with intertextual links in stories of Anton Pavlovich Chekhov and Ivo Andrić, and extends their relationship. The aim is to show the intertextual links in the stories of Chekhov and Andrić in the context of the tragic female characters. The comparison is based on the motifs of a fallen woman, women's revenge, marital (un)happiness and perishable beauty. In addition, these motifs are connected with biblical subtext. As such, these stories are good starting point for the Methodical processing. Methodical processing is in the spirit of research teaching methods and methods of learning at stations. The paper is designed as an incentive for creation and modernization of the subject Serbian Language and Literature; with the aim of emphasizing the principle of scientific approach in the contemporary teaching context and encouraging active and creative reading. Through the application of contemporary methodical findings, this paper fights against every scheme, stereotype and rote learning, being bound by the artistic essence of literature.

Key words: women, tragedy, motif, biblical subtext, research methods, learning at stations.

Primljeno: 7. 3. 2016.
Prihvaćeno: 19. 4. 2016.